

 Технически университет – София

Факултет по електронна техника и технологии

 Катедра „Електронна техника”

Презентация № 10

Операционни усилватели (ОУ) – 2. Част 1

дисциплина „Аналогова схемотехника” – ВЕ30
ОКС „Бакалавър” от Учебен план за студентите на специалност
Електроника, Професионално направление
5.2. Електротехника, електроника и автоматика

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Съдържание

1. Схемотехника на операционни усилватели
2. Операционни усилватели на напрежение (VFOA)
  - 2.1. Универсални операционни усилватели
  - 2.2. ОУ с еднополярно захранване
  - 2.3. Прецизни операционни усилватели
  - 2.4. „Rail-to-Rail“ ОУ
  - 2.5. Високоскоростните (бързодействащите) операционни усилватели
  - 2.6. Мощните операционни усилватели
3. Операционни усилватели на проводимост (ОТА)
4. Операционни усилватели с вътрешна токова обратна връзка (СFOA)
5. Операционни усилватели на ток (ССII+)
6. Стандартни корпуси за операционни усилватели и разположения на изводите
7. Заключение
8. Литература

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

1 Схемотехника на операционни усилватели

Схемотехниката на операционните усилватели включва изучаването на вътрешната структура на усилвателните интегрални схеми, както и принципите им на работа в статичен и динамичен режим. При това схемотехниката на ОУ е в тясна връзка с възможностите на различните микроелектронни технологии (биполярни, биполярно-полеви и CMOS). Микроелектронната схемотехника на ОУ използва някои схеми и методи от схемите с дискретни елементи, но преди всичко се подчинява на специфични принципи, най-важните от които са: ограничена елементна база (в обема на полупроводниковия кристал не могат да се реализират кондензатори с големи капацитети, високоомни резистори, бобини, трансформатори и др.); универсалност - с цел големи производствени серии и ниска цена на изделията, което е свързано с елементно излишество; сравнително голям брой изводи за включване на външни елементи и др.

В резултат на непрекъснатото усъвършенстване на технологиите в производството на ОУ се оформят следните основни групи:

- универсални маломощни усилватели, които имат възможност за работа с ниско захранващо напрежение и приемливи постояннотокови и променливотокови параметри;
- прецизни усилватели с голям коефициент на усилване, голям коефициент на потискане на синфазните сигнали и много малки стойности на входното напрежение и ток на несиметрия, както и на техния температурен дрейф;
- широколентови и свръхбързи усилватели с повишена товароспособност.

В този раздел при разглеждането на схемотехниката на ОУ са описани вътрешната структура и принципът на действие на четирите основни типа усилвателни ИС, въз основа на които се реализират универсални, прецизни и широколентови ОУ. Фокусът на вниманието е поставен върху операционните усилватели на напрежение, които най-често се използват в практиката.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

2 Операционни усилватели на напрежение (VFOA)

Операционните усилватели на напрежение (Voltage Feedback Operational Amplifiers – VFOAs) се изграждат по двустъпална или тристъпална структура (фиг.1 а и фиг. 1б). Двустъпалният ОУ съдържа първо (входно) стъпало (1), което е диференциален усилвател, второ стъпало (2), което представлява усилвател с динамичен товар (драйверно стъпало) и крайно (изходно) стъпало, формиращо изходната мощност на усилвателя. Тристъпалният ОУ, освен тези две стъпала, има и второ диференциално стъпало.

Входното стъпало на ОУ представлява ДУ и определя входното съпротивление, коефициента на потискане на синфазни сигнали, входния поляризиращ ток и входното напрежение и ток на несиметрия. При двустъпалната структура входното стъпало е със симетричен вход и несиметричен изход и осигурява по-голяма част от усилването по напрежение. В тристъпалната структура входният ДУ е със симетричен вход и изход.

Европейски съюз

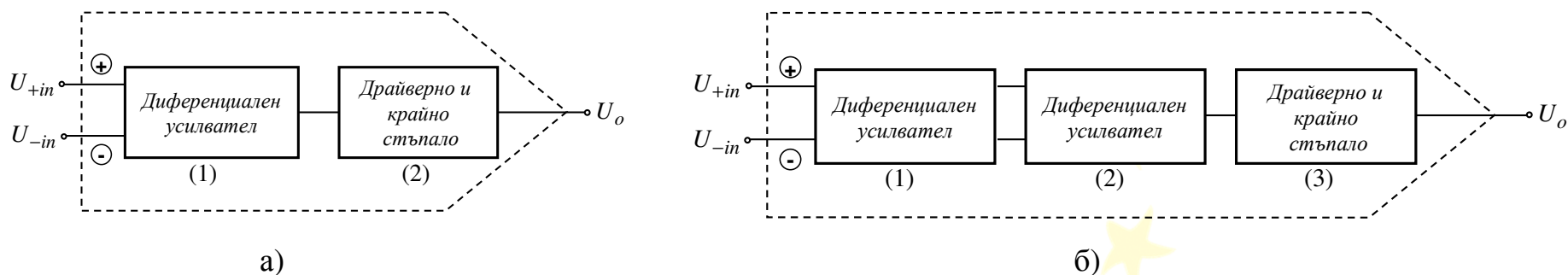
ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

**„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”**

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Фиг. 1. Блокова схема на операционен усилвател: а) с двустъпална структура; б) с тристъпална структура.

Второто стъпало в тристъпалната схема е също ДУ. Той е със симетричен вход и несиметричен изход и определя част от усиляването по напрежение.

Третото стъпало в тристъпалната структура и второто в двустъпалната структура са съставени от драйверно и крайно стъпало. Драйверното стъпало трябва да осигури необходимата амплитуда за възбуждане на крайното стъпало. Затова обикновено то се реализира с усилвател с динамичен товар. Изходното най-често е комплементарно крайно стъпало, като транзисторите са свързани по схема ОК. Така се осигурява ниското изходно съпротивление на ОУ.

Освен тези стъпала се използват и спомагателни вериги: генератор на ток, от който с помощта на токови огледала се получава режимният ток на всички транзистори във входното, междинното и крайното стъпало; схеми за защита от претоварване по ток в изхода; схеми за защита от пренапрежение (на входа и на изхода); вериги за корекция на АЧХ и ФЧХ и др.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

2.1 Универсални операционни усилватели

Типичен представител на двустъпалните универсални операционни усилватели е $\mu A741$ (LM741 или MC1741). Принципната електрическа схема на този ОУ е представена на фиг. 3.

Входното стъпало е диференциален усилвател със сложна структура, който осигурява инвертиращия и неинвертиращия вход на ОУ. То поема част от общото усилване по напрежение на ОУ при отворена верига на обратна връзка. За схемата от фиг. 3 входните транзистори T_1 и T_2 работят като емитерни повторители. Към емитерите на T_1 и T_2 са включени транзисторите T_3 и T_4 , които работят по схема ОБ. Така се получават каскоди ОК – ОБ с повишено входно съпротивление и голям коефициент на усилване по напрежение. За това спомагат и динамичните товари за схемите обща база, реализирани с транзисторите $T_5 - T_6$ и резисторите $R_1 - R_3$. Особеното за този ДУ е, че потенциалът на базата на T_6 не е фиксиран, а на нея се подава сигналът от емитера на T_7 . Транзисторът T_7 е свързан по схема ОК, като прехвърля сигнала от колектора на T_3 към базата на T_6 . Така изходният сигнал, който се получава в общата точка на колекторите на T_4 и T_6 , е сума от два сигнала. Единият, отбелязан с $(-)$, е резултат от усилването на U_{-in} от каскода $T_2 - T_4$. Другият сигнал, отбелязан с $-$, е сигналът, получен в колектора на T_3 и допълнително усилен и инвертиран от T_6 . Така усилването на ДУ е както на стъпалото със симетричен вход.

Европейски съюз

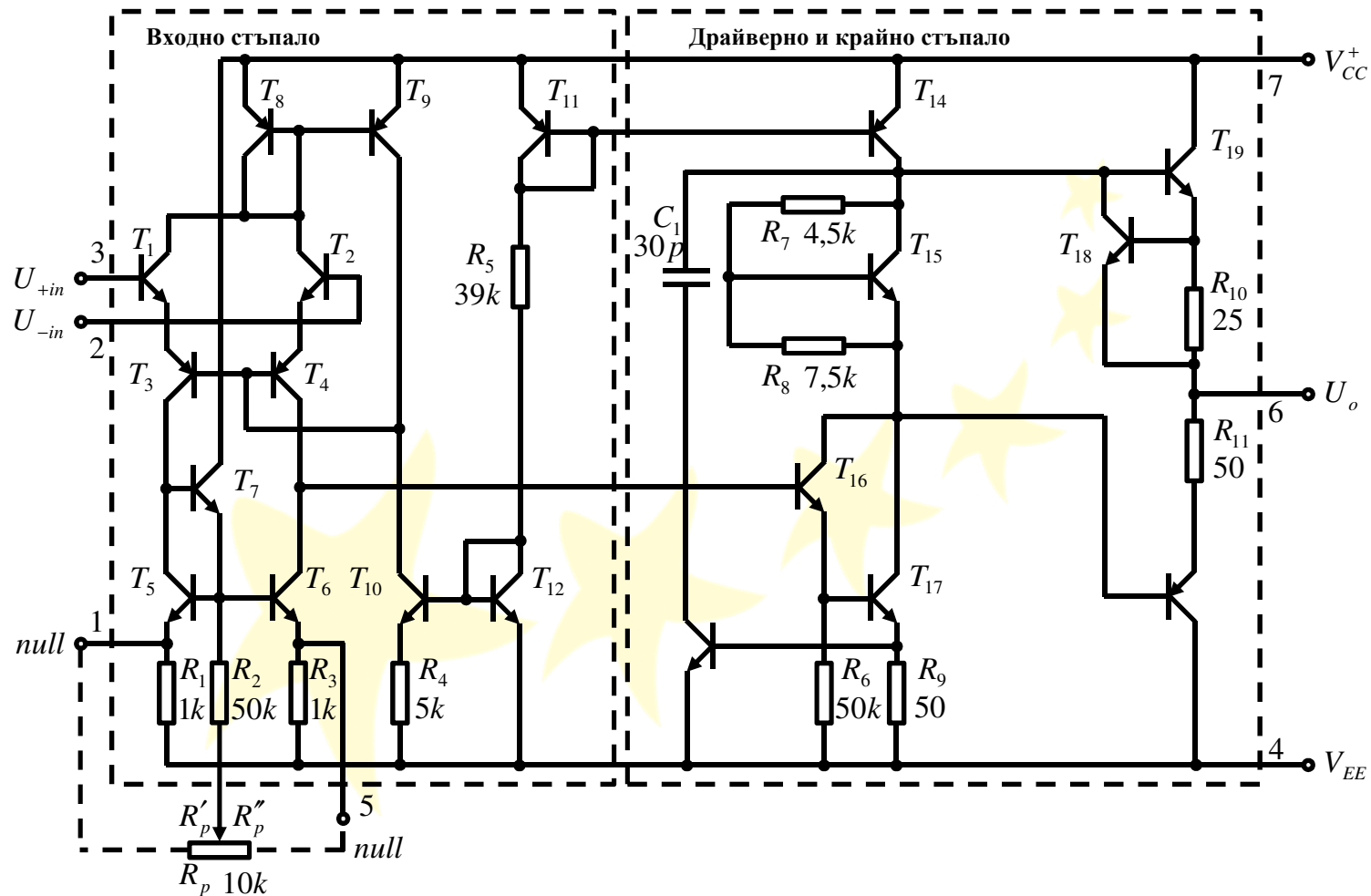
ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Фиг. 3. Пълна принципна схема на операционен усилвател uA741

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Драйверното стъпало реализира основната част от усиляването по напрежение и определя първия полюс в амплитудно-честотната характеристика на ОУ. За схемата от фиг. 3 усилвателният елемент в това стъпало са транзисторите T_{16} и T_{17} . Свързаните в схема Дарлингтон транзистори T_{16} и T_{17} осигуряват голямо входно съпротивление, с което натоварват незначително изхода на първото стъпало. Активният товар, реализиран чрез транзистора T_{14} , както и голямото входно съпротивление на крайното стъпало, определят големия коефициент на усиляване по напрежение на ОУ (300 ... 1000 пъти). Транзисторът T_{15} съвместно с резисторите R_7 и R_8 осигуряват около 1,2V постоянно напрежение между двете бази на транзисторите T_{19} и T_{20} , за да определят клас АВ на крайното стъпало. Кондензаторът C_1 осигурява корекция на АЧХ с изоставане по фаза и определя устойчивостта на ОУ.

Крайното стъпало осигурява полезната изходна мощност на ОУ и е комплементарна схема, реализирана с транзистори с допълнителна симетрия T_{19} и T_{20} , работещи като емитерни повторители. По този начин изходното съпротивление на ОУ е малко и се определя основно от резисторите R_{10} и R_{11} . *Защитата от късо съединение* е осигурена чрез транзисторите T_{18} и T_{13} .

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Таблица 1. Универсални операционни усилватели.

Тип ОУ	Производител	U_{io}	I_{iB}	B_1	SR	V_{CC} min/max	Брой ОУ с един корпус	Технология
... 324	много	2mV	45nA	1MHz	0,6V/μs	6/32V	4	Bipolar
OP467	Analog D.	0,2mV	150nA	28MHz	300V/μs	10/30V	4	Bipolar
OPA2244	Burr B. (от TI)	1mV	10 nA	0,3MHz	0,1V/μs	2,2/36V	2	Bipolar
OPA4343	Burr B. (от TI)	2mV	0,2pA	5,5MHz	6V/μs	2,5/5,5V	4	CMOS
OPA4134	Burr B. (от TI)	0,5mV	5pA	8MHz	20V/μs	5/36V	4	BiFET
LT1356	Lin. Tech.	0,3mV	80nA	12MHz	400 V/μs	8/32V	4	Bipolar
MAX4044	Maxim	0,2mV	2nA	90MHz	40 V/μs	2,4/5,5V	4	Bipolar
MAX4329	Maxim	1mV	50nA	5MHz	2V/μs	2,4/6,5V	4	Bipolar
LF356	National	1mV	30pA	4,5MHz	12V/μs	8/36V	1	BiFET
LMV324	National	2mV	11nA	1MHz	1V/ μs	2,7/5,5V	4	Bipolar
TS274	SGS-Th.	5mV	10pA	3,5MHz	5,5V/μs	3/16V	4	CMOS
TL074	Texas I. (TI)	3mV	65pA	3MHz	13V/μs	8/36V	4	BiFET
LTC2274	Texas I.	0,3mV	1pA	2MHz	3,6V/μs	3/16V	4	CMOS
TLE2084	Texas I.	2mV	20pA	10MHz	35V/μs	5/38V	4	BiFET

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

*„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”*

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

2.2 Single-Supply OУ

Основен усилвател, предназначен и за работа с еднополярно захранващо напрежение, е LM324. Опростената принципна схема е показана на фиг. 4. В голяма степен тази схема съответства на схемата от фиг. 3 с някои промени, за да може да се използва и при еднополярно захранващо напрежение. Към входния диференциален усилвател са добавени транзисторите T_5 и T_6 , свързани по схема ОК. В режим на покой в емитерите на T_1 и T_2 се осигурява по-високо напрежение $\approx 1,2V$. Тогава за напрежението колектор – емитер на T_1 и T_2 се получава $0,6V$ дори когато входното напрежение намалява до $0V$. Драйверното стъпало е съставено от транзистора T_7 , свързан в схема ОЕ с динамичен товар (вътрешното съпротивление на източника I_2). Напрежението база – емитер е $0,6V$, а напрежението база – колектор е приблизително $0V$. Тогава транзисторът T_7 работи на границата между нормалния активен режим и насищане. За разлика от схемата на фиг. 3, където за крайните транзистори се осигурява преднапрежение $\approx 1,2V$ в схемата от фиг. 4 базите на крайните транзистори T_8 и T_9 са свързани накъсо. В този случай на базите общо се подава напрежение $0,6V$. Транзисторът T_9 е запущен, а транзисторът T_8 е в нормален активен режим за изходни напрежения под $0,6V$. При това на изхода се получава напрежение приблизително $0V$.

Европейски съюз

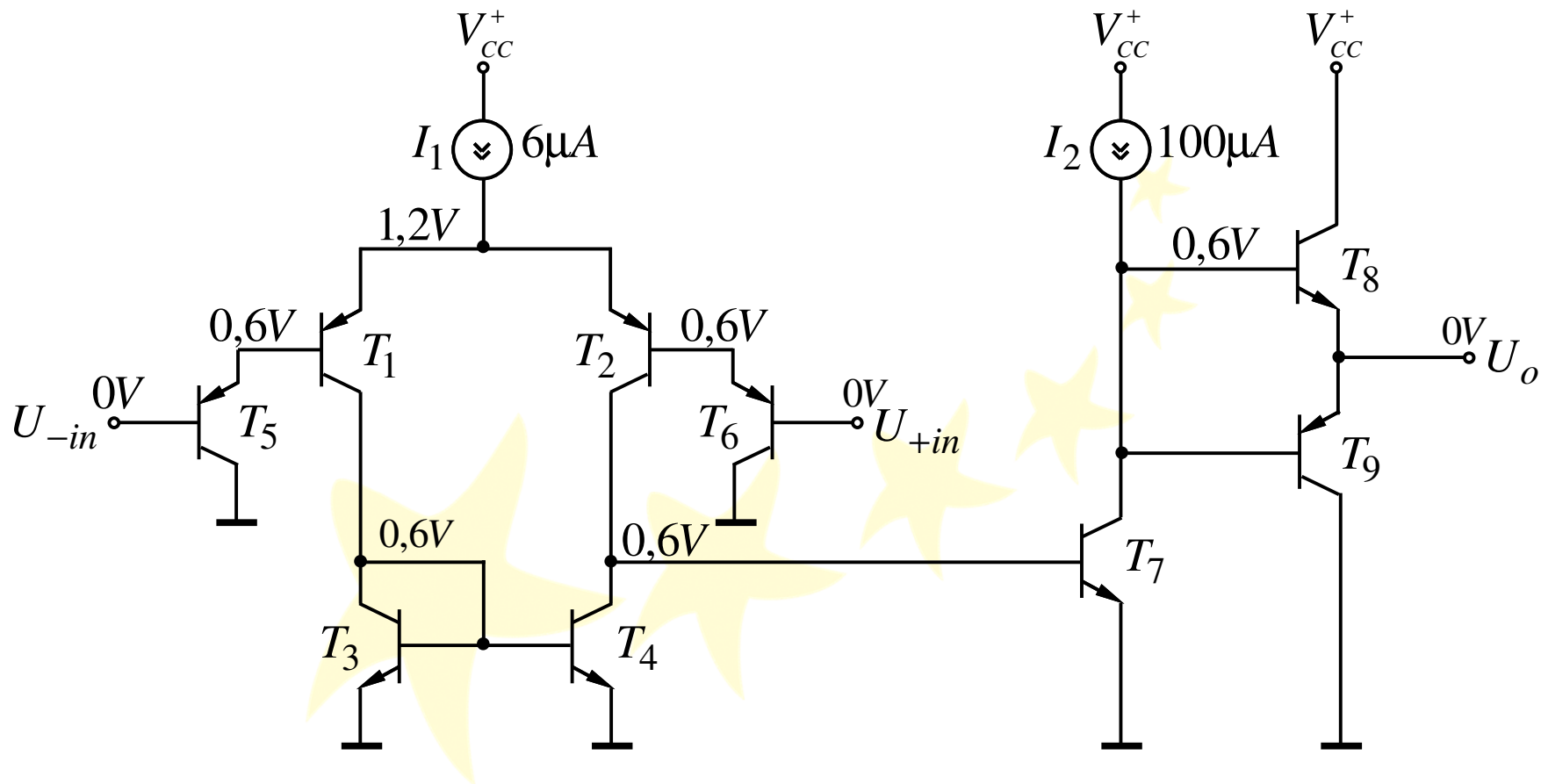
ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Фиг. 4. Опростена електрическа схема на Single-Supply биполярен ОУ LM324.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд